

กลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีด
ความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ
อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี*

PROMOTING STRATEGY OF COMMUNITY EMPOWERMENT
PARTICIPATION TO IMPROVE RETAINING LOCAL IDENTITY OF THE
THAI SONGDAM IN HUIKRACHAO DISTRICT, KANCHANABURI.

รจนารณ์ ศรีช่วงโชติ

Rotjanaporn Srichuangchote

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: p_namploy@kru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพลวัตการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ และ 3) เพื่อนำเสนอกกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ และผู้รู้หรือตัวแทนชุมชน ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลสระลงเรือ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 367 คน

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในพิธีกรรมและกิจกรรมวัฒนธรรมไทยทรงดำอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการเตรียมงาน เช่น การวางแผน การจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ และด้านการดำเนินงาน เช่น การเข้าร่วมพิธีกรรม การสืบสานประเพณี การแต่งกายและการทำอาหารพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรมและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ SWOT ช่วยระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ โดยจากนั้นได้กำหนดกลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ องค์กรภาครัฐที่รับผิดชอบในการกำหนดยุทธศาสตร์ วางแผนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สถาบันการศึกษาควรบูรณาการวัฒนธรรมไทยทรงดำในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนหน่วยงานด้าน

* Received 29 June 2025; Revised 22 July 2025; Accepted 25 July 2025

วัฒนธรรมในระดับจังหวัดควรส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้ พร้อมประสานงานกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมนี้อย่างครบวงจร บทบาทของผู้นำชุมชนเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมโดยการแบ่งงานให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมอย่างแท้จริง ในขณะที่ภาคประชาชน โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและเยาวชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ควรมีบทบาทในการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์เสริมสร้างพลัง, การมีส่วนร่วมของชุมชน, อัตลักษณ์ไทยทรงดำ

Abstract

This study aims to 1) examine the dynamics of community participation in preserving the ethnic identity of the Thai Songdam in Huay Krachao District, Kanchanaburi Province; 2) analyze the community's capacity to maintain this ethnic identity; and 3) propose strategies to enhance community empowerment and participation, thereby improving the community's ability to sustain the Thai Songdam ethnic identity for practical application. The study sample consists of 367 participants, including government officials, community leaders, ethnic group representatives, and knowledgeable community members residing in Sar Long Ruea Subdistrict, Huay Krachao District, Kanchanaburi Province.

Research findings reveal that the community actively participates in Thai Song Dam cultural rituals and activities. This includes preparation tasks such as planning, arranging venues and materials, as well as execution activities such as attending ceremonies, preserving traditions, wearing traditional clothing, and preparing local cuisine. Moreover, the community plays a significant role in disseminating cultural knowledge and facilitating intergenerational exchange between the elderly and the youth. A SWOT analysis was used to identify the strengths, weaknesses, opportunities, and threats in preserving ethnic identity. Based on this, strategies were developed to promote inclusive participation from all sectors. Government agencies are responsible for setting strategies, planning, and facilitating activities to foster systematic and sustained collaboration. Educational institutions are encouraged to integrate Thai Song Dam culture into student development activities to instill cultural awareness and pride. Provincial cultural offices should promote knowledge creation and establish local learning

resources while coordinating with public and private sectors to support cultural preservation holistically. Community leaders serve as key facilitators by clearly assigning roles to ensure genuine public participation in planning and implementing cultural activities. Meanwhile, civil society—particularly cultural experts and Thai Song Dam youth—should play a continuous and sustainable role in preserving and transmitting cultural heritage.

Keywords: Empowerment Strategies, Community Participation, Thai Songdam Identity

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีวิถีชีวิตหลากหลาย แตกต่างตามสภาพแวดล้อมและสังคม ส่วนใหญ่ปรับตัวเข้ากับทรัพยากรและภูมิสังคมที่อาศัยอยู่ แต่ยังเผชิญปัญหาความมั่นคงขั้นพื้นฐาน เช่น ความยากจน ขาดความมั่นคงในอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงสังคมรวดเร็ว ทำให้บางกลุ่มปรับตัวไม่ทัน ส่งผลกระทบต่อการรักษาอัตลักษณ์ ภาครัฐจึงมีกฎหมายและนโยบายรองรับ เช่น รัฐธรรมนูญมาตรา 70 ที่คุ้มครองสิทธิในการดำรงชีวิตตามวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ส่งเสริมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ สนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่ดินตามภูมิสังคม พร้อมรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ และส่งเสริมบทบาทสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ยังสนับสนุนการศึกษาเด็กเยาวชนชาติพันธุ์ และการอนุรักษ์เผยแพร่วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (ฉัตรวัฒน์ ชัยธรรมาภรณ์, 2563, น. 149-151)

ไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยธนบุรีถึงรัชกาลที่ 5 โดยมีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น ลาวโซ่ง ไทดำ และไทยโซ่ง ชาวไทยทรงดำที่อาศัยในไทยมานานได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ผ่านความสัมพันธ์เครือญาติ ความสามัคคี และบทบาทผู้นำชุมชน(กานต์ทิศา สีหมากสุก และบุญรอด บุญเกิด, 2559, น. 84) ชุมชนไทยทรงดำมีโครงสร้างทางสังคมแบบระบบเครือญาติ ประกอบด้วยญาติทางสายโลหิตที่มีบรรพบุรุษและสกุลเดียวกัน และญาติทางการแต่งงานที่ต้องเป็นญาติฝ่ายเดียวกับผู้ชาย ชุมชนจึงเกิดจากหลายครอบครัวที่เป็นเครือญาติกัน แม้จะอพยพไปจังหวัดอื่น การรวมตัวในพิธีกรรมสำคัญยังคงมีเครือญาติมาร่วมเพื่อรำลึกบรรพบุรุษและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้

จังหวัดกาญจนบุรีมีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ นอกจากคนไทยซึ่งเป็นกลุ่มหลัก ยังมีคนไทยเชื้อสายจีน กะเหรี่ยง มอญ และลาว โดยคนไทยเชื้อสายลาว หรือที่รู้จักกันในชื่อ ไทยทรงดำ เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมและประเพณีใกล้เคียงกับคนไทยทั่วไป กลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานในอำเภอ

พนมทวน ห้วยกระเจา และบ่อพลอย ไทยทรงดำมีความพยายามรักษาอัตลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน แต่กำลังเผชิญผลกระทบจากวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงและเสี่ยงต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิม เป็นความท้าทายในการรักษารากเหง้าและปรับตัวเข้ากับสังคมร่วมสมัย ชุมชนถือเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ค่อนข้างเป็นทางการที่เกือบจะเล็กที่สุดของระบบสังคมกว่าได้ (พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2563, น. 22) ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสงบสุขเนื่องจากเป็นทุนทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคี การพึ่งตนเอง และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถควบคุมและจัดระเบียบสังคมให้เกิดความสงบ เรียนรู้ร่วมกันและบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล สอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล และธีระพงษ์ มาลัยทอง, 2550, น. 40-41) โดย วิชิตา นินวน และ ชนิษฐา ชูสุข (2557) ได้กล่าวว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้งการร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในทุกระบวนการของชุมชน และชุมชนมีกระบวนการจัดการของชุมชนที่ดี มีการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับชุมชนจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้มีคุณค่าต่อชุมชนนั้น ๆ และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ ทั้งนี้การเสริมพลังจึงเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนได้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง อันจะทำให้พวกเขาได้เรียนรู้จากการลงมือทำ และยิ่งลงมือปฏิบัติก็ยิ่งเสริมพลังให้เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว

การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนไทยทรงดำจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้คงอยู่แม้ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษากลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นของไทยทรงดำต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ดำเนินการในรายละเอียดดังต่อไปนี้ ส่วนที่ 1 การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมจากเอกสารต่างๆ ได้แก่เอกสาร ตำรา เอกสารทางราชการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ส่วนที่ 2 คือการวิจัยภาคสนาม ดังนี้ วิจัยภาคสนาม ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยจะเริ่มจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ และผู้รู้หรือตัวแทนชุมชน 2) สันทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ด้วยการเชิญผู้ให้ข้อมูล โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง คือการคัดเลือกผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ได้มาร่วมพูดคุยสนทนากันอย่างเป็นธรรมชาติ 3) สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกจากการลงพื้นที่ภาคสนาม และวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ เทคนิค SWOT Analysis

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เน้นการเก็บข้อมูลที่สะท้อนบริบทชุมชนไทยทรงดำในอำเภอห้วยกระเจา ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 แห่ง ผู้นำชุมชนอย่างน้อย 5 คน พร้อมผู้รู้ 2 คน ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ 2 คน และผู้รู้หรือตัวแทนชุมชนอย่างน้อย 20 คน รวมถึงผู้รู้เฉพาะเจาะจง 3 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและสนทนากลุ่มในรูปแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บข้อมูลอย่างลึกซึ้งและครบถ้วน ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจการมีส่วนร่วมและการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วย 3 ขั้นหลัก ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบทกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิและผลงานวิจัย พร้อมสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนด้วยวิธี SWOT และขั้นที่ 3 ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ข้อมูลเก็บรวบรวมโดยผู้วิจัยเองผ่านการศึกษาจากเอกสารและลงภาคสนาม โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การวิจัยเริ่มด้วยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย บทความ และตำราที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จากนั้นลงพื้นที่แนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์กับผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ และผู้รู้หรือตัวแทนชุมชน เพื่อขอความร่วมมืออย่างเป็นทางการ ต่อมาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจ ก่อนสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เชี่ยวชาญด้านการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัด

กาญจนบุรี สุดท้ายประสานงานจัดการสนทนากลุ่ม โดยนัดวันเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

วิธีการตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องด้วยการตรวจสอบด้านวิธีการ โดยการศึกษาวิจัยผู้วิจัยดำเนินการใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารไปพร้อมกัน หากข้อมูลหนึ่งข้อมูลใดเกิดความแตกต่างหรือมีความขัดแย้ง ผู้วิจัยจะเข้าทำการศึกษาอีกครั้ง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามีความแม่นยำมากที่สุด การตรวจสอบความเชื่อมั่นการตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อมูลนั้นใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบ คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง (Denzin, 1978) คือ การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่ต่างต่างกัน การตรวจสอบด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์ และการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้ ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาคัดแยกข้อมูลเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การเสริมสร้างพลังชุมชน ดำเนินการการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT analysis) ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย นำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยมาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของการวิจัย สรุปข้อมูลได้รับจากการศึกษาวิจัยในรูปแบบความเรียง และกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ 2.

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลสระลงเรือ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนทั้งหมด 7,904 คน (เทศบาลตำบลสระลงเรือ, 2566) ผู้ทำการวิจัยสุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปสำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างตามวิธีของ (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้มี ทั้งหมด 367 คนโดยการใช้สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ เอกสาร ข้อมูลผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี และผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามการศึกษา โดยใช้วิธีการ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งคัดเลือกจากประชากรที่มีคุณสมบัติเฉพาะและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษา ได้แก่ สมาชิกชุมชนไทยทรงดำในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้งและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับ และได้รับกลับคืนมา 367 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 91.75 ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมมือและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามการศึกษา ได้แก่การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ข้อมูลวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี และวิจัยภาคสนาม ผู้ทำการวิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ ในลักษณะของตารางโดย ผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่, คิดเป็นร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาพลวัตการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า จากประวัติชุมชนไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี เดิมชาวไทยทรงดำในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ก็อาศัยอยู่ที่บริเวณจังหวัดเพชรบุรีเช่นกัน แต่สาเหตุการย้ายถิ่นมาสู่ตำบลสระลงเรือ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรีมาจากหลายสาเหตุอาจเกิดการเพิ่มขึ้นของชาวไทยทรงดำที่จังหวัดเพชรบุรี ความคิดถึงถิ่นกำเนิดความต้องการหาที่ทำกินใหม่ๆ จึงทำให้เกิดมีการอพยพเดินทางขึ้นทางทิศเหนือของจังหวัดเพชรบุรีและหลายครอบครัวก็ได้มาตั้งหลักปักฐาน ณ ที่แห่งใหม่แห่งนี้ ชาวไทยทรงดำ ส่วนใหญ่จะมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อในเรื่องผีและขวัญ เป็นอันมากเนื่องจากเชื่อว่าผีนั้นเป็นเทพยดาที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษาหรืออาจให้โทษถึงตายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง ผีเรือนประจูดั่งศาลาประจำตน ซึ่งทำในสิ่งไม่ดีจะเป็นการผิดผี ผีเรือนอาจจะลงโทษได้โดยจำแนกประเภทของผีตามลำดับความสำคัญและความเชื่อได้ดังนี้

ผีเถนหรือผีฟ้า ผีบ้านผีเมือง ผีบรรพบุรุษ ผีป่าขวง และผีอื่นๆ ลักษณะที่อยู่อาศัยบ้านไทดำ ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูงข้างล่างจะเลี้ยงวัวและมีที่สำหรับทอดผ้า ทุกบ้านหลังคามุงด้วยหญ้าคาแบบทรงกระดองเต่า

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด ความเชื่อเกี่ยวกับการแต่งงาน ความเชื่อเกี่ยวกับงานศพ ความเชื่อเกี่ยวกับเสนเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับปีศาจ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีแปงขวัญ และความเชื่อเกี่ยวกับการละเล่นอันก่อนฟ้อนกัน เครื่องแต่งกายชายกางเกงขาสั้นมี 2 แบบขายาวเรียก “ส้วงขาสี” ขาสั้นเรียก “ส้วงก้อม” ใช้ในงานพิธีสำคัญเช่น งานตาย งานแต่งงาน งานเสน เป็นต้น เครื่องแต่งกายของหญิงชาวไทยทรงดำหญิงจะมีผ้าชิ้นลายแดงโมประกอบผ้า 3 ชิ้นคือตีนชิ้นตัวชิ้นหัวชิ้นหญิงแต่ละวัยนุ่งไม่เหมือนกันดังคำกลอนของชาวไทยทรงดำว่า “สาวน้อยขอดขอยเอื้อมไหล่สาวใหญ่ๆ นุ่งขึ้นต่อหัวสาวมีผ้านุ่งขึ้น 2 ซ้อน” ด้านภาษาและการสื่อสารของไทยทรงดำ มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน อักษรไทดำ ซึ่งมีอักษรภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองและใช้มาจนถึงปัจจุบันในสังคมไทยทรงดำ อักษรภาษาไทยดำประกอบด้วยพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

ภาพ 1 อักษรพยัญชนะและอักษรสระในภาษาไทยทรงดำ

ในส่วนของลักษณะที่อยู่อาศัยบ้านไทยทรงดำนั้น ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูงข้างล่างจะเลี้ยงวัวและมีที่สำหรับทอดผ้า ทุกบ้านหลังคามุงด้วยหญ้าคาแบบทรงกระดองเต่า

ภาพ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

2. การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าจากผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเตรียมการเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นในกระบวนการพูดคุยเพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.66 (S.D. = 1.11) แสดงให้เห็นถึง

ความพร้อมใจและการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อร่วมวางรากฐานการดำเนินงานในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ประชาชนยังให้ความร่วมมืออย่างเต็มกำลังในการช่วยจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับพิธีกรรมไทยทรงดำ ด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.38 (S.D. = 1.19) สะท้อนถึงการรับรู้ถึงความสำคัญขององค์ประกอบพื้นฐานที่ทำให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

นอกจากนี้ ประชาชนยังแสดงบทบาทในการเสนอแนวทางและความคิดริเริ่มในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.33 (S.D. = 1.51) ซึ่งแสดงถึงความตื่นตัวและความคิดสร้างสรรค์ในชุมชน ขณะที่การมีส่วนร่วมในการวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรมต่าง ๆ ก็มีคะแนนเฉลี่ย 3.32 (S.D. = 1.19) เช่นเดียวกับการประสานงานติดต่อผู้เกี่ยวข้องที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากันที่ 3.32 (S.D. = 1.18) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการร่วมแรงร่วมใจในขั้นตอนการจัดการและการสื่อสารระหว่างกลุ่มมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกิจกรรม

ในแง่ของการสนับสนุนด้านทรัพยากรและแรงงาน ประชาชนยังคงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.23 (S.D. = 1.19) สะท้อนถึงความเต็มใจและการมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมวัฒนธรรมไทยทรงดำในชุมชนได้รับความร่วมมือในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.21 (S.D. = 1.23) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเผยแพร่ข้อมูลยังมีช่องว่างที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง

โดยรวมแล้ว ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนอำเภอห้วยกระเจามีการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในขั้นตอนการเตรียมการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำทั้งในด้านการวางแผน การประสานงาน และการสนับสนุนเชิงปฏิบัติ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นถิ่นนี้ต่อไปในอนาคต

จากผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของไทยทรงดำมากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ย 3.44 (S.D. = 1.20) แสดงถึงการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งในพิธีกรรมและความเชื่อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรม ขณะที่การแต่งกายตามประเพณีไทยทรงดำ มีคะแนนเฉลี่ย 3.34 (S.D. = 1.20) ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแต่งกายประจำถิ่น นอกจากนี้ ประชาชนยังแสดงบทบาทในการร่วมทำอาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ โดยได้รับคะแนนเฉลี่ย 3.32 (S.D. = 1.24) ซึ่งเป็นการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและอาหารประจำถิ่น ขณะที่การอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ มีคะแนนเฉลี่ย 3.27 (S.D. = 1.27) สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการสืบสานและปกป้องประเพณีพื้นถิ่น

ในด้านการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่วัฒนธรรม พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยทรงดำด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.14 (S.D. = 1.31) และมีการให้ความรู้แก่คนรุ่นใหม่เกี่ยวกับพิธีกรรมไทยทรงดำที่คะแนนเฉลี่ย 3.11 (S.D. = 1.28) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการตระหนักถึงความสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นต่อไป นอกจากนี้ ประชาชนยังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดพิธีกรรมไทยทรงดำด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.11 (S.D. = 1.23) และรับฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมไทยทรงดำที่คะแนนเฉลี่ย 3.06 (S.D. = 1.30) ซึ่งแสดงถึงการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการบริหารจัดการวัฒนธรรม

โดยสรุป การดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำในชุมชนอำเภอยะหาญนี้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างต่อเนื่องและมีความหลากหลายในรูปแบบการมีส่วนร่วมทั้งในเชิงปฏิบัติและเชิงความคิด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของวัฒนธรรมพื้นถิ่นต่อไป

ในส่วนของศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอยะหาญ จังหวัดกาญจนบุรี สามารถแสดงข้อมูลดังตารางที่ 3

ตาราง 3 การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1) ประชาชนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอยะหาญ จังหวัดกาญจนบุรี สนับสนุนให้ทุกคนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การติดตามและประเมินผล ในการจัดพิธีกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมของไทยทรงดำ 2) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำอำเภอยะหาญ จังหวัดกาญจนบุรี มีบุคคลสำคัญผู้มีความสำคัญในพิธีกรรมไทยทรงดำ" ถือเป็นต้นทุนทางทรัพยากรบุคคลด้านวัฒนธรรม ในการรองรับการรักษา อัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำอำเภอยะหาญ จังหวัดกาญจนบุรี 3) มีหน่วยงานในระดับจังหวัดอำเภอบล ให้ความสำคัญกับการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำของชุมชน 4) มีระบบเครือข่ายที่เข้มแข็ง	1) กระแสทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ เปิดรับกระแสสังคมใหม่ๆ และนำมาปฏิบัติตาม 2) การออกนอกพื้นที่ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอยะหาญ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความชำนาญในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีไทยทรงดำ	1) มีบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่นี้ ได้ให้การสนับสนุนเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ 2) มีวัดพรหมนิมิต เป็นศูนย์กลางรวมพลังสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนภายในงานประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณีและวัฒนธรรมของไทยทรงดำ	1) สภาพเศรษฐกิจในชุมชนที่ไม่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอยะหาญ จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประกอบอาชีพในพื้นที่หลายครอบครัวมีฐานะยากจน ต้องออกนอกพื้นที่เพื่อประกอบอาชีพส่งผลให้การรักษาลักษณะทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำในท้องถิ่นขาดแคลนผู้สืบทอดในการจัดพิธีกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมของไทยทรงดำ 2) บางครั้งยังกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำเกิดความไม่เข้าใจในนโยบายหรือแผนที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำ จึงอาจมองเห็นว่ากิจกรรมบางอย่างไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป พบว่า จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ในการรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ข้างต้นนั้น สามารถนำเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป คือ หนึ่งองค์กรภาครัฐ ทำหน้าที่หลักในการกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนกิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำของชุมชนที่สามารถให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมได้และทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมหรือโครงการทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ ทั้งกิจกรรมขนาดเล็ก และทำหน้าที่มีหน้าที่ในการดูแลตรวจสอบในแต่ละกิจกรรมให้เกิดความเรียบร้อย สถาบันการศึกษาทุกระดับในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำควรได้รับการบรรจุในกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยทรงดำ ในส่วนของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในระดับจังหวัดของกระทรวงวัฒนธรรม ทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมไทยทรงดำ และยังทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยมีทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน สองผู้นำชุมชน ได้แก่ผู้นำชาติพันธุ์ และกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนนั้น เมื่อมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ ผู้นำชาติพันธุ์ควรมีการแบ่งงานออกให้แต่ละบุคคล เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมและดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ สามภาคประชาชน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมไทยทรงดำ รวมถึงเยาวชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ควรร่วมทำหน้าที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่ศึกษาพลวัตการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ “เพื่อศึกษาพลวัตการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ” พบว่าชุมชนมีบทบาทสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านวิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อดั้งเดิม เช่น ความเชื่อเรื่องผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง และผีแถน ซึ่งกำหนดพฤติกรรมและวิถีชีวิตของสมาชิก ชาวไทยทรงดำมีส่วนร่วมในพิธีกรรมสำคัญ เช่น พิธีเกิด แต่งงาน งานศพ แปะขวัญ และป่าตอง อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน การแต่งกายแบบดั้งเดิม เช่น ผ้าซิ่นลายแดงไหมของสตรี และ “ส้วงซาฮี” ของบุรุษ รวมถึงการใช้ภาษาและอักษรไทดำ ยังคงได้รับการสืบทอดในชีวิตประจำวัน ที่พักอาศัยแบบยกพื้นสูงมุงหลังคาหญ้าคา และพื้นที่

เลี้ยงสัตว์หรือทอผ้าได้ถนุบ้าน แสดงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ พลวัตการมีส่วนร่วมจึงครอบคลุมทั้งการจัดกิจกรรมวัฒนธรรม การธำรงค่านิยม การใช้ภาษา และการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนจึงเป็นทั้งผู้สืบทอด อนุรักษ์ และสร้างสรรค์วัฒนธรรม ผ่านการรวมกลุ่ม แลกเปลี่ยน และมีส่วนร่วมในระดับครัวเรือนและชุมชนอย่างหลากหลาย

2. จากผลการวิจัยที่วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี" ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นั้น พบว่าชุมชนไทยทรงดำ อำเภอห้วยกระเจา มีศักยภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมวัฒนธรรม ตั้งแต่การวางแผน เตรียมงาน ประสานงาน จนถึงการเข้าร่วมพิธีกรรมสำคัญ ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง แสดงถึงความตื่นตัวในการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น นอกจากนี้ ชุมชนยังมีต้นทุนทางสังคมที่แข็งแกร่ง เช่น ระบบเครือญาติ การรวมกลุ่มจัดกิจกรรม และผู้นำวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนหลักในการสืบสานวัฒนธรรม ชุมชนยังมีเครือข่ายร่วมมือกับภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยเฉพาะการใช้วัดพรหมนิมิตเป็นศูนย์กลางกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัด เช่น การย้ายถิ่นของวัยแรงงาน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเยาวชนจากวัฒนธรรมภายนอก ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ลดการมีส่วนร่วมของบางครอบครัว รวมถึงความยากลำบากในการเข้าถึงข้อมูลและงบประมาณภาครัฐ ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกว่ากิจกรรมไม่สอดคล้องกับความต้องการชุมชน

ดังนั้น การส่งเสริมศักยภาพชุมชนควรทำโดยใช้การจัดการแบบมีส่วนร่วม ภาครัฐควรสนับสนุนทรัพยากรและนโยบายที่เหมาะสม ขณะที่ผู้นำชุมชนเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างยั่งยืนและเป็นระบบในระยะยาว

3. ในการนำเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำและส่งเสริมการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นั้น การพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการภายในชุมชนและระหว่างหน่วยงานภายนอกอย่างบูรณาการ ภาครัฐควรดำเนินการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน รวมถึงจัดตั้งกลไกสนับสนุนและประสานงานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยส่งเสริมการสร้างศูนย์เรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์สืบสานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำให้กว้างขวางและครอบคลุม

ในระดับชุมชน ควรกำหนดบทบาทและขอบเขตหน้าที่ของผู้นำชาติพันธุ์และผู้นำท้องถิ่นอย่างชัดเจน เพื่อจัดตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการที่มีความหลากหลายตัวแทนจากกลุ่มประชาชนทุกช่วงวัยและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การมอบหมายภารกิจในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลกิจกรรม ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชนและกับองค์กรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนเครื่องมือและทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อเพิ่มขีด

ความสามารถในการจัดการตนเองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยทรงดำยังเป็นกุญแจสำคัญในการขยายฐานความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อสร้างความยั่งยืนในการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยและการเปลี่ยนแปลงภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ เริ่มจากเทศบาลตำบลห้วยกระเจาในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ วางแผน และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงการดูแลให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับการศึกษา โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ควรบูรณาการการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังความรู้และทัศนคติเชิงบวกต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานระดับจังหวัดที่รับผิดชอบการส่งเสริมและประสานงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ เพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ ขณะเดียวกัน ผู้นำชาติพันธุ์ ซึ่งมีสถานะทางสังคมใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน ทำหน้าที่สำคัญในการจัดกิจกรรมและกระจายภารกิจ เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางวัฒนธรรม กำหนดและผู้นำหมู่บ้านทำหน้าที่สนับสนุนผู้นำชาติพันธุ์ ประสานงานกับประชาชนในหมู่บ้านเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยทรงดำ ทั้งนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรม สดุดายเยาวชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำถือเป็นกำลังสำคัญในการสืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในระยะยาว

การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำเกิดจากความร่วมมือที่แน่นแฟ้นระหว่างภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชน ผ่านกระบวนการใน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1)การวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยการระดมความคิดเห็นจากผู้บริหาร ผู้นำชาติพันธุ์ กำหนด ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชน รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์และสถิติ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น พร้อมเปิดประชาคมรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง 2)การดำเนินกิจกรรมและโครงการส่งเสริมวัฒนธรรม ครอบคลุมตั้งแต่พิธีกรรมเล็ก ๆ เช่น พิธีเสนาเฮือน พิธีเสนาผีเรียกขวัญ ไปจนถึงงานประเพณีใหญ่ เช่น เทศกาลประจำปีและพิธีปาดตุงข้าวใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ 3)การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรม ผ่านสื่อหลากหลาย เช่น หนังสือ เพจออนไลน์

และวิดีโอ เพื่อส่งเสริมความรู้และสร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยทรงดำแก่สังคมกว้าง 4) การติดตามและประเมินผล เพื่อสะท้อนเสียงประชาชนโดยใช้ประชาคมแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีดังนี้ ควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง ทั้งวิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และเว็บไซต์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยทรงดำสู่สาธารณะอย่างกว้างขวาง ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้เข้าถึงและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำอย่างแท้จริง การจัดนิทรรศการและกิจกรรมแสดงวัฒนธรรมในสถานที่สำคัญ เช่น ศูนย์การค้า สถานศึกษา และแหล่งท่องเที่ยว ควรถูกส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการรับรู้และเสริมสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชน และควรส่งเสริมให้ชุมชนห้วยกระเจาเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ เพื่อเป็นแบบอย่างและแรงจูงใจแก่ชุมชนอื่นในการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีที่ได้มอบทุนวิจัยจากงบประมาณรายได้ ประจำปี พ.ศ.2566 ให้แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณประชาชนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลและร่วมกันสนทนากลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ทิศา สีหมากสุก และบุญรอด บุญเกิด. (2559). วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ: กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. ในปรัชญาดุซงญอ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉัฐวัฒน์ ชัยณัฐภักดิ์. (2563). ทิศทางภาครัฐกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(3), 144–158.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2563). ชุมชน ท้องถิ่น รัฐ: ความสัมพันธ์ที่มีต่อการปกครองท้องถิ่น. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(8), 16–35.
- มนทิดา อุตมานันท์. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างพลังอำนาจเครือข่าย

- สุขภาพพระดับชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้
 ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล, & อีระพงษ์ มาลัยทอง. (2550). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของ
 ชุมชน. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 44(1), 40–41.
- วิจิตา นินวน และชนิษฐา ชุสุข. (2557). ทูทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนในตำบล
 หนองแรด อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 33(5), 110–121.
- สุชาติ มาลีสุวรรณ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้า
 พลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง: กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน
 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน วิทยานิพนธ์รัฐ
 ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development:
 Seeking clarity through specificity. World Developments.
- Denzin, N. (1978). Sociological methods. McGraw-Hill.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research
 activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.
- Reeder, W. W. (1974). Some aspects of the informal social participation of farm
 families in New York State (Unpublished doctoral dissertation). Cornell
 University.